

United States Holocaust Memorial Museum

Interview with Gabrielius Žemkalnis
RG-50.473*0224

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: Pirmiausia norėjau paprašyti, kad prisistatytumėte, koks yra jūsų vardas ir pavardė?

Gabrielius Žemkalnis: Aš esu Gabrielius Žemkalnis.

Alicija Žukauskaitė: Kuriais metais esate gimęs?

Gabrielius Žemkalnis: 1929.

Alicija Žukauskaitė: Kur?

Gabrielius Žemkalnis: Kaune. Jei norit daugiau, Raudonojo kryžiaus ligoninėje. Labai gerai prisimenu...

Alicija Žukauskaitė: Kai prasidėjo karas, kai atėjo vokiečiai, kur jūs tada buvote?

Gabrielius Žemkalnis: Aš buvau Kačerginėje.

Alicija Žukauskaitė: Kačerginė yra kur?

Gabrielius Žemkalnis: Kačerginė yra einant palei Nemuną už 12 km nuo Kauno.

Alicija Žukauskaitė: Ar prisimenate, kaip atrodė Kaunas ir Kačerginė pirmom karo dienom?

Gabrielius Žemkalnis: Kačerginė atrodė normaliai. Praėjo sovietų daliniai, po to vokiečių daliniai. O Kaunas... Aš į Kauną atvykau, pėsčias atėjau už kokių keturių ar trijų dienų nuo karo pradžios. Labai gerai prisimenu subombarduotą, išsprogdintą Aleksoto tiltą, o kitkas... Kaip karo metu atrodo miestas, kuris dar nesugriautas?

Alicija Žukauskaitė: Ar buvo žuvusių, kraujo?

Gabrielius Žemkalnis: Kraujo esu matęs tik gatvėje, žuvusių mačiau ant Aleksoto tilto. Tai buvo raudonosios armijos kariai, kurie buvo savųjų išsprogdinti.

Alicija Žukauskaitė: Ar vokiečių buvo Kaune?

Gabrielius Žemkalnis: Tuo metu taip.

Alicija Žukauskaitė: Kas palaikė tvarką Kaune, kas patruliavo?

Gabrielius Žemkalnis: Man atrodo, kad Lietuvos policininkai. Buvo ir vokiečių kariuomenė. Iš tikrųjų, aš nekreipiau dėmesio, kas palaiko tvarką.

Alicija Žukauskaitė: Ar buvo civilių ginkluotų žmonių?

Gabrielius Žemkalnis: Ginkluotų civilių žmonių neprisimenu, kad būčiau matęs. Mes kalbame apie įvykius, kurie vyko prieš 67 metus. Man buvo 12 metų. Kad būčiau tada žinojęs, kad reikia kreipti dėmesį į tokias detales, būčiau kreipęs.

Alicija Žukauskaitė: O ar jums teko matyti žmones su baltais raiščiais?

Gabrielius Žemkalnis: Teko.

Alicija Žukauskaitė: Ar jūs žinojot, kas jie tokie yra?

Gabrielius Žemkalnis: Žinojau, kad jie yra sukilėliai.

Alicija Žukauskaitė: Ar jūs pažinojot ką nors iš sukilėlių?

Gabrielius Žemkalnis: Pažinojau.

Alicija Žukauskaitė: Ką pažinojot?

Gabrielius Žemkalnis: Na, pavyzdžiui, tokį Petrą Jurkštą.

Alicija Žukauskaitė: Ką jums iš jo teko girdėti apie sukilimą?

Gabrielius Žemkalnis: Jis dalyvavo Kauno radijo stoties užėmime ir gynyboje. Apie tą epizodą jis pasakojo.

Alicija Žukauskaitė: Kiek ilgai truko sukilimas?

Gabrielius Žemkalnis: Nežinau, neskaičiavau, gal porą dienų. Prisimenu, kad mačiau, tokius žmones.

Alicija Žukauskaitė: Ar jums yra tekę matyti smurto prieš civiliu gyventojus atvejų?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

Gabrielius Žemkalnis: Taip, mačiau.

Alicija Žukauskaitė: Ką būtent?

Gabrielius Žemkalnis: Būtent mačiau žudynes Lietūkio garaže.

Alicija Žukauskaitė: Kaip jūs sužinojot, kad jos vyksta?

Gabrielius Žemkalnis: Tas pats Petras Jurkštas, kurį minėjau, atbėgo susijaudinęs į mūsų namus ir pranešė mano tėvui, kuris buvo Laikinosios vyriausybės narys apie tą įvykį. Ir pasakė, kad jie nieko negali daryti, tie sukilėliai, bet kad vyriausybė ką nors darytų, imtųsi priemonių. Aš žinau, kad tuoj pat buvo sušauktas vyriausybės posėdis, o aš ir mano draugas, kuris jau yra miręs, mes iš smalsumo nutarėme nueiti ir pasižiūrėti.

Alicija Žukauskaitė: Ar jūs girdėjote tą pokalbį Jurkšto ir jūsų tėvo?

Gabrielius Žemkalnis: Girdėjau. Mes nebuvom kartu, bet vaikai nugirsta visokius dalykus, ir nuėjome pasižiūrėti.

Alicija Žukauskaitė: Ir ką jūs pamatėte?

Gabrielius Žemkalnis: Pamatėm, kad garažo kieme buvo žmonių, kurie buvo sukritę į krūvą, ir kai kuriuos iš jų, kurie dar nebuvo nukritę, mušė, laistė vandeniui, jie krito atgal.

Alicija Žukauskaitė: Kiek galėjo būti žmonių, tų, kuriuos mušė?

Gabrielius Žemkalnis: 20, 30, taip man atrodo.

Alicija Žukauskaitė: O kiek buvo žmonių, su kuriais kažką darė, kurie dar buvo nenukritę?

Gabrielius Žemkalnis: Kai aš mačiau, buvo vienas kitas. Jie nukrisdavo. Paskui juos šaltu vandeniui laistė, jie atsistodavo ir vėl nukrisdavo.

Alicija Žukauskaitė: O šaltu vandeniui laistė kaip, iš kibirų?

Gabrielius Žemkalnis: Ne, iš žarnos.

Alicija Žukauskaitė: Ar tie, kurie jau gulėjo ant grindinio, kaip jums atrodė, ar jie jau buvo negyvi, ar dar gyvi?

Gabrielius Žemkalnis: Nežinau.

Alicija Žukauskaitė: O kiek buvo tų, kurie laistė ar mušė?

Gabrielius Žemkalnis: Vėl į labai senus prisiminimus einu. Gal šeši... Mano toks spėjimas.

Alicija Žukauskaitė: Kaip jūs prisimenate, kaip jie atrodė tie žmonės?

Gabrielius Žemkalnis: Viskas, ką aš prisimenu, apsirengę ne uniformomis, bet gal uniforminiais drabužiais, bet be jokių skiriamųjų ženklų.

Alicija Žukauskaitė: Ar jie buvo su švarkais ar su baltais marškiniais?

Gabrielius Žemkalnis: Ne, su tokiom žalsvom striukėm.

Alicija Žukauskaitė: Ar girdėjosi kokias nors kalbas, kokios nors komandos?

Gabrielius Žemkalnis: Ne.

Alicija Žukauskaitė: Tie žmonės, kurie mušė, laistė, kas jie tokie buvo? Lietuviai, vokiečiai?

Gabrielius Žemkalnis: Aš nežinau.

Alicija Žukauskaitė: Na, o uniformuotų vokiečių ar matėt?

Gabrielius Žemkalnis: Buvo. Bet tuo metu, man atrodo, jie stovėjo šiek tiek atokiau lyg ir saugodami įvykį.

Alicija Žukauskaitė: O prie paties įvykio ar buvo koks nors vokiečių?

Gabrielius Žemkalnis: Ką tai reiškia prie paties įvykio? Jei jie buvo per penkis metrus prie paties įvykio?

Alicija Žukauskaitė: Ar jūs galėjote įžiūrėti veidus, kurie mušė?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Gabrielius Žemkalnis: Jokių būdu. Ar jūs galite prisiminti veidą žmogaus, kurį matėte, kai jums buvo 12 metų ir kuris buvo, čia man taikoma, ne jums, prieš 66 metus?

Alicija Žukauskaitė: Ar buvotam kieme kokių nors kitų žmonių, civilių, žiūrovų?

Gabrielius Žemkalnis: Lyg ir buvo. Bet mes buvome tokioje pozicijoje, kad mes viso vaizdo negalėjome aprėpti.

Alicija Žukauskaitė: O papasakokite apskritai, kaip atrodė tas garažas, kokio jis didumo buvo, iš kokios vietos jūs galėjote į jį žiūrėti?

Gabrielius Žemkalnis: Pats garažas, kiemas... Negaliu pasakyti, kiek metrų.

Alicija Žukauskaitė: Ar jis buvo aptvertas?

Gabrielius Žemkalnis: Buvo aptvertas. Aš nežinau, kaip nuo gatvės pusės. Jis buvo tarp pastatų. Kodėl sakau aptvertas, todėl kad mes atėjome į garažą iš kiemo, užlipome ant tokios mūrinės tvoros ir galvas iškišę žiūrėjom.

Alicija Žukauskaitė: Kiek laiko jūs ten buvot?

Gabrielius Žemkalnis: 20 minučių.

Alicija Žukauskaitė: Kas buvo tie žmonės, kuriuos mušė?

Gabrielius Žemkalnis: Aš buvau informuotas. Kai Jurkštas pranešė apie tai, jis pasakė, kad žudo žydus.

Alicija Žukauskaitė: O tie, kurie ten gulėjo tie žmonės, ar jie buvo apsirengę, ar jie buvo nurengti?

Gabrielius Žemkalnis: Apsirengę.

Alicija Žukauskaitė: Ar tie, kurie mušė, turėjo ginklus?

Gabrielius Žemkalnis: Aš negaliu pasakyti apie visus, bet prisimenu epizodą, kai vienas iš mušančiųjų daužė šautuvo buožę vieną tų kankinamų žmonių. Tai iš to sprendžiu, kad turėjo ginklus. Nežinau, ar visi.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, tų mušamų kokias nors aimanas galėjote girdėti?

Gabrielius Žemkalnis: Ne.

Alicija Žukauskaitė: O toj garažo teritorijoje ar buvo matyti kraujas ar kažkas tokio.

Gabrielius Žemkalnis: Vėl mano silpnais prisiminimais buvo matyti daug vandens.

Alicija Žukauskaitė: O kokių nors numestų kepurų, kokių nors detalių, gal prisimenate?

Gabrielius Žemkalnis: Ne, neprisimenu.

Alicija Žukauskaitė: Ar tas kiemas buvo pilnai aptvertas, ar buvo vietų, kur žmonės galėjo laisvai stovėti?

Gabrielius Žemkalnis: Tas kiemas stovėjo tarp pastatų. Ar jis buvo atitvertas nuo gatvės, aš jums negaliu paakyti. Paprastai garažo nuo gatvės neatitveria.

Alicija Žukauskaitė: Kiek galėjo būti tų stebėtojų?

Gabrielius Žemkalnis: Nežinau, yra nuotraukos, kuriose galima matyti.

Alicija Žukauskaitė: Ar matėt praeivius, kurie smalsauja, žiūri?

Gabrielius Žemkalnis: Ne. To nebuvo.

Alicija Žukauskaitė: Kokių dienos metu jūs atsidūrėte tame garaže?

Gabrielius Žemkalnis: Aš neprisimenu.

Alicija Žukauskaitė: Ar tai buvo pirma dienos pusė, vakaras?

Gabrielius Žemkalnis: Jeigu aš neprisimenu, tai aš neprisimenu. Nebuvo vakaras ir nebuvo ankstus rytas.

Alicija Žukauskaitė: Aš jums dabar parodysiu keletą nuotraukų, gal jos yra iš to epizodo, apie kurį jūs kalbat.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Gabrielius Žemkalnis: Taip, tai yra iš to epizodo. Aš matau vokiečių kariškius. Čia lyg ir mažiau žmonių, negu aš įsivaizdavau, bet tai yra tas epizodas. Matot, juos laisto vandeni.

Alicija Žukauskaitė: Štai dar pora nuotraukų.

Gabrielius Žemkalnis: Šito tai aš neprisimenu, nes tie, kurie vykdė tą egzekuciją, buvo apsirengę tokiom rusiškom *rubaskēm*, o čia apsirengęs civiliai.

Alicija Žukauskaitė: O čia yra žmonės su baltais marškiniais. O tokių žmonių jūs matėt?

Gabrielius Žemkalnis: Balti marškiniai? Aš neatkreipiau dėmesio, vidurvasaris, žmonės vaikščiojo be švarkų.

Alicija Žukauskaitė: Čia matyti kažkokia siena, ar jūs galėtumėte ją atpažinti?

Gabrielius Žemkalnis: Aš tos sienos neatpažįstu, todėl kad man atrodo, kad čia yra ta siena, nuo kurios mes stebėjome, ant kurios buvome užlipę. Taip, tai vaizdą mačiau... Ir matau gan daug uniformuotų kariškių.

Alicija Žukauskaitė: Ar teko jums matyti, kad kas nors fotografuotų arba filmuotų šitą epizodą?

Gabrielius Žemkalnis: Neatkreipiau dėmesio.

Alicija Žukauskaitė: Ką žmonės kalbėjo, kas buvo tie, kurie vykdė šitą egzekuciją?

Gabrielius Žemkalnis: Kalbos buvo, pasipiktinimas tuo įvykiu. O kas tą vykdė, kalbų apie tai negirdėjau.

Alicija Žukauskaitė: Kaip aiškino Jurkštas, kodėl jie negalėjo sustabdyti?

Gabrielius Žemkalnis: Kad jie neturėjo jėgų sustabdyti. Buvo pavieniai sukilėliai, kurie pastebėjo tą įvykį, kurį, kaip matome iš nuotraukų, saugojo gan didelis skaičius vokiečių kariškių.

Alicija Žukauskaitė: Gal dar prisimenate kokių nors detalių, smulkmenų?

Gabrielius Žemkalnis: Vaizdas buvo toks kraupus... Kai kurios detalės... Dabar pats nežinau, ar tikrai taip buvo. Aš pasakojau, kaip su šautuvo buože mušė. Ar tas žmogus jau buvo užmuštas, negaliu pasakyti, žinau, kad jis buvo nukritęs. Atsimenu, kad vieną iš tų atgaivintų, atsikėlusių varė lipėti ant kitų žmonių ir liepė jam šokti.

Alicija Žukauskaitė: Ir jūs matėte, kaip jis šoko?

Gabrielius Žemkalnis: Žmogus trypinėjo.

Alicija Žukauskaitė: Ir kas toliau? Griuvo?

Gabrielius Žemkalnis: Man atrodo, kad griuvo. Nežinau kada, bet mums pasidarė taip baisu, kad mes nulipome nuo tvoros ir parbėgome namo.

Alicija Žukauskaitė: Ar jūs pasakojote tėvams, kad jūs ten buvote?

Gabrielius Žemkalnis: Ne. Bijojau, kad gausiu mušti.

Alicija Žukauskaitė: O koks Jurkšto likimas?

Gabrielius Žemkalnis: Jurkštas pasitraukė į Vakarus, kai atėjo bolševikai, paskui emigravo į Jungtines Amerikos Valstijas ir ten mirė.

Alicija Žukauskaitė: Ar buvo Kaune nacių okupacijos metais pasipriešinimas naciams?

Gabrielius Žemkalnis: Buvo. Buvo organizuota didelis pasipriešinimas. Buvo neginkluotas pasipriešinimas. Bet rezistencija, organizuota, taip pat ir spontaniška. Spontaniškos rezistencijos pavyzdys tai buvusio Lietuvos prezidento Kazio Griniaus, buvusio ministro pirmininko Mykolo Krupavičiaus ir buvusio žemės ūkio ministro Aleksos Memorandumas, pareiškimas, kurį jie padarė vokiečių civilinei valdžiai, protestuodami dėl žydų žudymo. Tas plačiai nuskambėjo. Na, gal ne spontaniškas, tie valstybės vyrai apgalvotai tai padarė.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: O tas organizuotas pasipriešinimas, iš kur jūs apie tai žinot?
Gabrielius Žemkalnis: Todėl, kad aš pats jame dalyvavau. Jau buvau subrendęs, man jau buvo penkiolika metų.

Alicija Žukauskaitė: Papasakokite, kaip jūs jame dalyvavote. Nuo ko viskas prasidėjo?

Gabrielius Žemkalnis: Nuo to paties Jurkšto. Jis buvo artimas mūsų šeimai, jis pogrindyje, Lietuvos laisvės kovotojų sąjungoje. Jie spausdino vieną iš pogrindžio laikraščių „Laisvės kovotojas“, ir man duodavo paplatinti gimnazijoje. O paskui mes su draugais nutarėme, kad mes savo laikraštį leisime. Ir leidome.

Alicija Žukauskaitė: Kuriais metais išėjo pirmas numeris.

Gabrielius Žemkalnis: Tai buvo 1944 pradžia.

Alicija Žukauskaitė: Kiek jūsų buvo, kurie sugalvojo leisti šitą laikraštį?

Gabrielius Žemkalnis: Trys.

Alicija Žukauskaitė: Kas turėjo būti rašoma tame laikraštyje, ką jis turėjo skelbti?

Gabrielius Žemkalnis: Jo prasmė buvo informuoti jaunimą. Daug informacijos mes gaudavome iš tos pačios Laisvės kovotojų sąjungos, klausydavome Didžiosios Britanijos radijo transliacijų ir visokias žinias gaudavom iš visur. Komentarai rašydavom, kiek išmanydavom.

Alicija Žukauskaitė: Informuoti apie ką?

Gabrielius Žemkalnis: Apie vokiečių okupaciją, apie vokiečių kėslus, apie vokiečių tikslus ir kas mūsų laukia, jei vokiečiai savo planus įvykdys. Tai būtent lietuvių tautos naikinimas, kolonizacija.

Alicija Žukauskaitė: O kaip jūs tai darėt praktiškai?

Gabrielius Žemkalnis: Pirmiausia atspausdindavom rašomąją mašinėlę. Nežinau, ar tokios technikos yra žinomos ar ne, rotatorium. Tokios matricos, sukam tokią rankeną, ir iš kito galo byra va tokie lapai.

Alicija Žukauskaitė: O iš kur jūs gavot tą aparatą?

Gabrielius Žemkalnis: Tą aparatą mums suteikė Vyriausias Lietuvos išlaisvinimo komitetas. Tai buvo komitetas, kuris apėmė įvairias rezistencijos grupes. Taip jau išėjo, kad apie mus sužinojo. Tie trys konspiratoriai... Kas mes buvom tokie? Tai buvau aš, tai buvo Valdas Adamkus, kuris dabar yra Lietuvos Respublikos prezidentas ir buvo Liūtas Grinius, kuris buvo buvusio Lietuvos prezidento sūnus, apie kurį pasakojau. Ir mes Grinių bute darydavom tuos dalykus.

Alicija Žukauskaitė: O Griniai žinojo apie tai?

Gabrielius Žemkalnis: Atrodo, kad žinojo.

Alicija Žukauskaitė: O jūsų tėvas žinojo?

Gabrielius Žemkalnis: Ne, nežinojo. Pas Kazį Grinių susirinkdavo žmonės, kurie buvo Vyriausiam Lietuvos išlaisvinimo komitete, jie sužinojo, ką mes daro, ir pas mus kažkaip atsirado tas rotatorius.

Alicija Žukauskaitė: Ar jūs pasirašinėjot po tais straipsniais?

Gabrielius Žemkalnis: Ką, jūs galvojat, kad mes tiek kvaili buvom?

Alicija Žukauskaitė: Gal slapyvardžiais?

Gabrielius Žemkalnis: Ne, ne.

Alicija Žukauskaitė: Koks buvo to laikraštėlio tiražas?

Gabrielius Žemkalnis: Apie 900.

Alicija Žukauskaitė: Nemažai. Kiek iš viso yra išėję tų numerių?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Gabrielius Žemkalnis: O, Dieve mano... vienuoliktas, dvyliktas... Sakyčiau, tarp dvylikos ir penkiolikos.

Alicija Žukauskaitė: O kaip jūs platindavote tuos laikraštėlius?

Gabrielius Žemkalnis: Per savo draugus, mokyklose, gimnazijose.

Alicija Žukauskaitė: Ir jūsų niekas nepagavo?

Gabrielius Žemkalnis: Pagavo. Aš paskui atsėdėjau metus laiko.

Alicija Žukauskaitė: Kaip pagavo? Kas nors pranešė?

Gabrielius Žemkalnis: Pranešė.

Alicija Žukauskaitė: O gal žinot, kas pranešė?

Gabrielius Žemkalnis: Gal ir žinau.

Alicija Žukauskaitė: Bet nepasakysit?

Gabrielius Žemkalnis: Ne, todėl kad aš neturiu įrodymų, pagaliau, tai nebe svarbu.

Alicija Žukauskaitė: Bet reikia tikėtis, kad ne iš jūsų trijų?

Gabrielius Žemkalnis: Ne, tikrai ne.

Alicija Žukauskaitė: Kai pranešė, tai prasidėjo kažkokie reikalai su vokiečiais.

Papasakokit, kas buvo.

Gabrielius Žemkalnis: Kaip tai, kas buvo? Atėjo pas mane į namus, areštavo mane, nusivežė į taip vadinamus Darbo rūmus, tai buvo vokiečių saugumo būstinė, tardė, o paskui už trijų ar keturių savaičių visą grupę areštuotų žmonių, lietuvių, išvežė į kalėjimą į Vokietiją, paskui etapais iš vieno kalėjimo į kitą, į trečią, taip toliau. Visą laiką mus evakuodavo, kai frontas artėdavo, ir galų gale Bairono kalėjime mus išlaisvino amerikoniai.

Alicija Žukauskaitė: Kai jus areštavo bute, nuvedė į tą saugumą, ar jus mušė?

Gabrielius Žemkalnis: Mušė. Pirmas susipažinimas buvo, kad davė į ausį kaip reikiant.

Alicija Žukauskaitė: O jūsų draugus kitus irgi areštavo ar ne?

Gabrielius Žemkalnis: Ne. Mes buvom susitarę, kad jeigu vieną iš mūsų areštuos, tai per tris dienas kiti turi dingti. Nes mes žinijom, kad tardymai būna tokie, kad galima ir neišlaikyti.

Alicija Žukauskaitė: Papasakokite apie arešto epizodą. Kaip tai įvyko? Gal net dieną prisimenate?

Gabrielius Žemkalnis: Gegužės 13-tą dieną 1944 metais. Tas buvo tarp 10 ir 11 valandos.

Aš buvau vienas namuose, skambutis prie durų. Nuėjau. O ten pas mus buvo tokia stiklinė veranda. Ir matau per duris, kad civilis žmogus stovi. Atidariau duris, jis manęs klausia, ar ponas Landsbergis namuose. Ne, sakau, galvodamas apie mano tėvą, jis Vilniuje. Sako, o kas jūs? Sakau, aš esu Gabrielius Landsbergis. Jis atstatė pistoletą į mane ir pasakė „jūs esat areštuotas“. Tai buvo labai paprastai.

Alicija Žukauskaitė: Jis buvo vienas, tas žmogus?

Gabrielius Žemkalnis: Jis buvo vienas, bet gatvėj stovėjo automobilis, o jame sėdėjo uniformuotas žmogus. Tada įėjom į vidų. Darė tokią kratą. Krata buvo paviršutiniška. Namas didelis. Pasižiūrėjo vieną kitą stalčių, paskui išsivedė, pasodino į mašinėlę ir nuvežė.

Alicija Žukauskaitė: Jis kalbėjo lietuviškai?

Gabrielius Žemkalnis: Lietuviškai.

Alicija Žukauskaitė: Ir ten, toliau?

Gabrielius Žemkalnis: Nuvedė pas tardytoją, kur mane iš karto supažindino su drausme, ir man davė gerai per ausį. Buvo du tardytojai.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: Lietuviai?

Gabrielius Žemkalnis: Ne, vokiečiai, bet vienas iš jų kalbėjo lietuviškai. Jis buvo vokiečių ir savo laiku mokėsi vokiečių gimnazijoje Kaune. Ironiška, regis, toje pačioje klasėje su Petru Jurkštu, kuris irgi paskui buvo areštuotas. Ir tas vyriausias tardytojas, pavardė buvo Rauch, pradėjo mane klausinėti. Aš pasakiau, kad aš vokiškai nemoku, nors aš supratau, bet man patogiau buvo nemokėti vokiečių kalbos. Ir tada tas kitas, jo pavardė buvo Heldkė, jis vertėjavo.

Alicija Žukauskaitė: O jūs tas pavardes žinot iš kur? Jūs juos pažinojote prieš tai?

Gabrielius Žemkalnis: Ne, teko daug kartų susitikti po to. Ir Heldkė, ir Rauchas buvo gerai žinomi mūsų suimtųjų tarpe. Jie buvo pagrindiniai tardytojai.

Alicija Žukauskaitė: Ir ilgai jus tardė?

Gabrielius Žemkalnis: Ne, man labai pasisekė, nes buvo šeštadienis, ir jie skubėjo eiti namo, taip kad tik paėmė duomenis, prigrasino visokiaisiais dalykais, truputį aptalžė ir užrakino.

Alicija Žukauskaitė: Kokius duomenis paėmė?

Gabrielius Žemkalnis: Normalius duomenis, vardas, pavardė, gimimo vieta, adresas ir t.t.

Alicija Žukauskaitė: Ir ką jūs pasakėte?

Gabrielius Žemkalnis: Mane toks pyktis paėmė. Nors buvau areštuotas kaip Landsbergis, bet kai paklausė, kokia tavo pavardė, aš pasakiau Žemkalnis. Taip mane ir užrašė. Taip aš ir pasilikau Žemkalnis.

Alicija Žukauskaitė: Ar toje kameroje, į kurią jus uždarė, buvo daugiau žmonių?

Gabrielius Žemkalnis: Iš pradžių buvau vienas, o paskui perkėlė į kitą kamerą, kurioje buvom dviese.

Alicija Žukauskaitė: O kaip greitai tėvai sužinojo, kad jūs esate areštuotas? Tai siaubas, kai dingsta vaikas iš namų?

Gabrielius Žemkalnis: Gal būt aš nepilnai papasakojau arešto epizodą. Į namus grįžo mano sesuo ir jos vyras.

Alicija Žukauskaitė: Kai jus areštavo, ar jums buvo iškarto aišku, už ką jus areštavo?

Gabrielius Žemkalnis: Kadangi turėjau nuodėmių, tai man buvo gana aišku. O tos nuodėmės buvo rezistencinė veikla.

Alicija Žukauskaitė: Papasakokite, kaip atrodė Vokietijos kalėjimai. Jūs buvote vaikas, jums buvo 15 metų. Ar jūs buvote tarp vaikų?

Gabrielius Žemkalnis: Ne, nebuvau tarp vaikų. Vokiečiai kalėjimuose turėjo tam tikras taisykles ir laikėsi tam tikros tvarkos. Nežiūrint į tai žmonės badu mirė ir tai nebuvo viešbučiai. Bet, pavyzdžiui, kai buvo dabar lauko komandose, tai nepilnamečių nevarė į lauko komandas dirbti. Reikėjo dirbti pačiame kalėjime.

Alicija Žukauskaitė: Kameroje buvo daug žmonių?

Gabrielius Žemkalnis: Įvairiai. Bairato kameroje buvo virš 100. Lianzbergarte iš pradžių buvom šeši, o paskui dviese, Istenburge buvom trise, taip kad nuo kalėjimo struktūros... Pavyzdžiui, Berlyne visi vienutėse sėdėjom.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, kai jus kraustė iš kalėjimo į kalėjimą, ar jūs galėjote žinoti, kad frontas artėja?

Gabrielius Žemkalnis: Galėjome girdėti tą frontą.

Alicija Žukauskaitė: Kokiu būdu jus perkeldavo iš vieno kalėjimo į kitą?

Gabrielius Žemkalnis: Traukiniais, sunkvežimiais, baržomis. Kaip buvo jiems patogiau.

Alicija Žukauskaitė: O kiek žmonių kisdavo tuose kalėjimuose?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Gabrielius Žemkalnis: Na, pavyzdžiui, mūsų grupėje buvo 27 žmonės areštuoti ir 9 neišliko. Trečdalis per nepilnus metus, per 11 mėnesių.

Alicija Žukauskaitė: Koks buvo jūsų paskutinis kalėjimas?

Gabrielius Žemkalnis: Bairat, Bavarijoje. Vagnerio miestas.

Alicija Žukauskaitė: Jus išlaisvino amerikiečių kariuomenė?

Gabrielius Žemkalnis: Taip.

Alicija Žukauskaitė: Kaip tai atrodė? Atėjo amerikiečiai ir pasakė jūs laisvi?

Gabrielius Žemkalnis: Taip. Paskui buvo labai įvairiai. Grupė mūsų pasitraukė į kaimą netoliese už kokių 7-8 km. Amerikonai mums davė pusę namo virš kepyklos, kas buvo labai patogiu. Ten mes gyvenom gal tris savaites, paskui išsiskirstėm...

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.